

Szabadon választható szemináriumok

(ezeknek köre folyamatosan bővül, félévenként változik)

Jogi alapismeretek

Művészettörténet

A magyar mint idegen nyelv oktatásának módszertana

Műfordítási gyakorlatok

A magyar irodalom közép-európai kontextusban

Színháztudomány

Észt-magyar műfordítás

Magyar eszmetörténet

KISS NOÉMI

tanszékvezető-helyettes

Hungarológia Tanszék

I. FERDINÁND-KORI KONFERENCIA A BALASSI BÁLINT INTÉZETBEN

A Balassi Bálint Intézet és a Pécsi Tudományegyetem Középkori és Kora Újkori Történeti Tanszéke 2003. október 17–18-án ünnepi konferenciát rendezett Budapesten, I. (Habsburg) Ferdinánd német-római császár, magyar és cseh király születésének 500. évfordulója alkalmából. Ennek kapcsán a korszak külföldi és hazai történészei számot adtak az utóbbi évek kutatásairól, eszmecserét folytattak a korszakot érintő főbb kérdésekről, és meghatározták az elkövetkező évek új kutatási irányait. A konferenciát *Habsburg György* rendkívüli és meghatalmazott nagykövet, valamint *Hiller István* kulturális miniszter nyitották meg.

Az utóbbi időben Magyarországon megélénkült az érdeklődés I. Ferdinánd és a nevével jelzett korszak iránt. Az elmúlt években beindult alapkutatásoknak köszönhetően olyan új eredmények születtek, amelyek elmélyítették, megváltoztatták, módosították a korszakról eddig meglévő ismereteinket. Ennek egyik oka az lehet, hogy az utóbbi évtizedben hazai és külföldi ösztöndíjak révén fiatal kutatók Bécsben, Rómában és más külföldi levéltárakban olyan új, nagy mennyiségű forrást tártak föl, amelyek feldolgozása nyomán alapo-

san át kellett gondolnunk a magyar történelem egyik sorsdöntő korszakának, a 16. századnak meghatározó folyamatait és jelenségeit. A konferencia alkalmat adott arra, hogy megosszuk eddigi eredményeinket osztrák és cseh kollégáinkkal, és a beszélgetések során megismerjük az ő nézőpontjaikat is.

A kétnapos rendezvényen a 16. század kutatásának jeles osztrák, cseh és magyar képviselői vettek részt. Az előadások több témakörben hangzottak el.

Alfred Kohler bemutatta azt a bonyolult európai politikai erőteret és konfliktusrendszert, amelyben Ferdinánd magyarországi és közép-európai uralkodását értelmeznünk kell.

Agoston Gábor új megközelítésben értelmezte az oszmán birodalmi terjeszkedést és annak ideológiai hátterét. Kimutatta, hogy V. Károly *monarchia universalis* uralkodói programjával szemben az oszmán birodalmi elit is kidolgozott egy Európának szóló, az európai hatalmi szimbolika elemeit felhasználó univerzalista birodalmi ideológiát.

Kovács Péter új források bevonásával és a régiek átértelmezésével új megvilágításba helyezte Ferdinánd Mohács előtti Magyarországgal kapcsolatos politikáját. Meggyőzően bizonyította, hogy Ferdinánd az adott történelmi helyzet lehetőségeit figyelembe véve, aktív és támogató politikát igyekezett folytatni az oszmánok ellen. Másrészről ismét hangsúlyozta, hogy a mohácsi bukás nagyrészt a magyar politikai rendszer végzetes megosztottságára vezethető vissza.

Markus Köhbach mesteri esettanulmányában értelmezte az oszmánok és Ferdinánd diplomáciai alkudozásainak mechanizmusát, az egymással összezapó érveket és gondolkodásmódot, valamint azt a kérdést, miért maradtak alul Ferdinánd követői a Portával folytatott tárgyalásokon.

Ernst-Dieter Petritsch áttekintette Ferdinánd diplomáciai személyzetét, és elemzésből fény derült a kiválasztás szempontjaira, valamint arra is, milyen felkészültségű embereket tartott alkalmasnak arra, hogy segítsék céljai elérésében. Az elemzésből kiderült, mennyire változatos volt eleinte a csapat összetétele, majd hogyan alakult át Ferdinánd hosszú uralkodása során.

Václav Bůžek és *Pálffy Géza* előadása hasonló megközelítési szempontok alapján tárta fel ugyanannak a jelenségnek két aspektusát, nevezetesen a magyar és a cseh politikai elit integrációját a Habsburg-udvarba. Eredményeik azt mutatják, hogy ezen a területen a Magyar és a Cseh Királyságban is hasonló tendenciák fedezhetők fel. Más hasonló

jellegű összehasonlító vizsgálatok újabb eredményekkel járulhatnak hozzá a Habsburg birodalmi struktúra alaposabb megismeréséhez.

Bessenyei József számba vette a Ferdinánd-párti magyar főurak életútját, bemutatta az 1520–1540 közötti időszakban a magyar arisztokrácia politikai stratégiáit, elemezte politikai állásfoglalásaikat, pártváltoztatásaik mozgatórugóit.

Barbarics Zsuzsa folyamatban lévő kutatásai első eredményeit osztotta meg velünk. A korábbi elképzelésektől eltérően a korabeli információáramlás alapvető eszközei, a kéziratos Neue Zeitungen már az 1540-es évektől a legbefolyásosabb magyar politikus, Nádasdy Tamás rendelkezésére álltak, és feltehetően formáltak politikai véleményét, döntéseit.

Oborni Teréz a bécsi udvar egy Erdély megszerzésére vonatkozó, 1561–1562-ben kidolgozott tervzetét mutatta be.

Peter Rauscher azokra a modernizációs folyamatokra mutatott rá, amelyek már I. Miksa császár, I. Ferdinánd nagyapja idejében megkezdődtek, de akkoriban még csak részleges eredményeket hoztak. Ferdinánd a birodalom és egyes résztartományai kormányzati átalakítását már sokkal hatékonyabban valósította meg, melynek részét képezték a magyarországi reformok is.

Jaroslav Pánek – Peter Rauscherhez hasonlóan – a kormányzati módszereket, stratégiákat, a Ferdinánd uralkodása alatt az adminisztratív rendszerben bekövetkező változásokat vizsgálta a cseh tartományokban. Eredményei, kérdéshelyezései fontos aspektusokat tártak fel a magyar kutatók számára is.

Gecsenyi Lajos azokat a folyamatokat tekintette át, amelyek Ferdinánd uralkodása alatt megváltoztatták a hazai gazdaság jellegzetességeit, átstrukturálták a külkereskedelem preferenciáit, és évszázadokra kiható következményekkel jártak. Az eddigi, elsősorban negatívan értékelt tendenciák mellett rámutatott arra, hogy a korszak politikai-katonai nehézségei közepette Ferdinánd tudatos intézkedései milyen mértékben segítették a magyarországi gazdaság átrendeződését.

Kenyeres István óriási levéltári forrásanyag feldolgozásával újraértékelte a magyarországi kamarai jövedelmek mértékét és struktúráját, beleillesztette azokat a birodalom egészének jövedelmi szerkezetébe, ami így – az új kutatási eredmények megvilágításában – megváltozott képet mutat.

Varga Szabolcs szintén egy PhD-értekezés részeredményéről számolt be. Vizsgálata kimutatta, hogy a török előrenyomulás és a határ-

védelmi rendszer átalakulása milyen alapvető változásokat okozott a horvát báni tisztség tartalmában és a horvát bán feladatkörében. Ezzel az előadással Horvátországról is megemlékeztünk, amely perszónálunióban, de különálló egységként illeszkedett be Ferdinánd közép-európai monarchiájába.

Fazekas István nagyszerű előadásában Oláh Miklós esztergomi érsek életútjának egyes részleteit elemezte. Bemutatta, hogy a tridenti zsinat megindulásával egy időben hiába állt a magyarországi katolikus egyház élén egy széles látókörű humanista főpap, kezdeményezései törvényszerűen kudarcra voltak ítélve, mert a társadalmi és egyházi közeg nem állt készen a tridenti szellemű új katolicizmus befogadására.

Tóth István György általános áttekintést adott a katolicizmus korszakra jellemző helyzetéről a királyi Magyarországon és Erdélyben. Bemutatta, milyen kihívásokkal, nehézségekkel kellett szembenéznie a reformációval küzdő katolikus egyháznak, és hogy legtöbbször az államhatalom beavatkozásai sem segítették ezt a harcot.

Martina Fuchs egy másik rokon tudományág, az irodalomtörténet avatott szakértőjeként jelent meg a konferencián, és érdekes előadást tartott arról, miként jelent meg Ferdinánd alakja a 18–19. századi német nyelvű szépirodalomban.

A Ferdinánd-korszakról folyó kutatásokban több nemzedék történészei dolgoznak Magyarországon. Nagy eredményként könyvelhetjük el, hogy a konferencián a legújabb kutatásokat folytató külföldi kollégákkal találkozhattunk, közösen vehettük számba eredményeinket. Remélhetőleg tovább fog tartani az utóbbi évek lendülete, talán új ötletek merültek fel a mostani találkozások nyomán, melyekből további együttműködés bontakozhat ki. A konferencia előadása-it német nyelvű kötetben jelenteti meg a Balassi Bálint Intézet a Habsburg-kori Kutatások Közalapítvány és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának támogatásával.

OBORNI TERÉZ

egyetemi docens

PTE, Középkori és Kora Újkori Történeti Tanszék